

FLIPPED LEARNING MODELI ASOSIDA TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Furqatova Ra'no Xayrullo qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

E-pochta: furqatovara@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Flipped Learning modeli asosida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy ta'lim transformatsiyasi jarayonida mazkur modelning didaktik imkoniyatlarini aniqlash va uning samaradorligini ilmiy asoslashdan iborat. Tadqiqot jarayonida tahliliy, qiyosiy hamda umumlashtiruvchi metodlardan foydalanildi. Olingan natijalar Flipped Learning modeli talabalarda metakognitiv ko'nikmalarni shakllantirish, o'z-o'zini boshqarish kompetensiyasini rivojlantirish va mustaqil bilim olish jarayonini faollashtirishda muhim vosita ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, maqolada ushbu modelni samarali joriy etishga xizmat qiluvchi pedagogik omillar tizimi ishlab chiqilgan. Yakunda modelning innovatsion ta'lim texnologiyasi sifatidagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Flipped Learning, mustaqil ta'lim, metakognitiv ko'nikma, pedagogik shart-sharoit, innovatsion texnologiya, ta'lim transformatsiyasi.

Abstract: This article provides a systematic analysis of the pedagogical conditions for organizing students' independent learning activities based on the Flipped Learning model. The main objective of the study is to identify the didactic potential of this model and substantiate its effectiveness within the context of modern educational transformation. The research employs analytical, comparative, and generalization methods. The findings indicate that the Flipped Learning model serves as an effective tool for developing students' metacognitive skills, self-regulation competencies, and active independent learning processes. Furthermore, the study outlines a set of pedagogical conditions essential for the successful implementation of this model. In conclusion, the Flipped Learning approach is justified as an innovative educational technology that enhances the overall quality of education.

Keywords: Flipped Learning, independent learning, metacognitive skills, pedagogical conditions, innovative technology, educational transformation.

Аннотация: В данной статье представлен системный анализ педагогических условий организации самостоятельной учебной деятельности студентов на основе модели Flipped Learning. Основной целью исследования является выявление дидактического потенциала данной модели и научное обоснование её эффективности

в условиях трансформации современного образования. В работе использованы методы анализа, сравнения и обобщения. Полученные результаты свидетельствуют о том, что модель Flipped Learning способствует формированию метакогнитивных навыков, развитию саморегуляции и активизации самостоятельной познавательной деятельности студентов. Также в статье определена система педагогических условий, обеспечивающих эффективное внедрение данной модели. В заключении обоснована значимость модели как инновационной образовательной технологии.

Ключевые слова: *Flipped Learning, самостоятельное обучение, метакогнитивные навыки, педагогические условия, инновационная технология, трансформация образования.*

Kirish

Zamonaviy globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi, ijodkor va hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, an'anaviy ta'lim modelining imkoniyatlari bugungi kun talablariga to'liq javob bermayotgani sababli, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda.

Jahon ta'lim tizimida kuzatilayotgan tendensiyalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonini talaba markazli yondashuv asosida tashkil etish, o'quvchining faolligini oshirish va uning mustaqil bilim olish kompetensiyalarini rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan, Flipped Learning modeli zamonaviy pedagogik yondashuv sifatida alohida e'tiborga loyiqdir. Mazkur model o'quv jarayonining an'anaviy tuzilmasini tubdan o'zgartirib, bilim olish jarayonini samarali va moslashuvchan shaklda tashkil etish imkonini beradi.

Sharq va G'arb pedagogik tafakkurida ham mustaqil ta'lim masalasi muhim o'rin egallaydi. Xususan, Abu Nasr Forobiy insonning intellektual kamolotini uning mustaqil fikrlash qobiliyati bilan bog'lagan bo'lsa, Abdulla Avloniy ta'lim va tarbiyani jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida e'tirof etgan. Zamonaviy pedagogika nazariyalarida esa bu g'oyalar talabaning metakognitiv faoliyatini rivojlantirish, ya'ni o'z bilimini anglash, rejalashtirish va nazorat qilish jarayonlari bilan uyg'un holda talqin etilmoqda.

Flipped Learning modeli aynan shu ehtiyojlardan kelib chiqib shakllangan bo'lib, u o'quv jarayonini qayta tashkil etish orqali talabaning mustaqil o'rganish faoliyatini markazga qo'yadi. Ushbu modelda talaba nazariy bilimlarni auditoriyadan tashqarida mustaqil o'zlashtiradi, dars vaqtida esa olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash, tahlil qilish va muhokama qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi va bilimlar chuqurroq o'zlashtiriladi.

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida Flipped Learning modelini joriy etish orqali talabalarning mustaqil ta'limini rivojlantirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolada aynan shu masalaning nazariy va amaliy jihatlari yoritilib,

Flipped Learning modeli asosida mustaqil ta’limni samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqot oliy ta’lim muassasalari professor-o’qituvchilari, magistrantlar va ilmiy izlanish olib borayotgan tadqiqotchilar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Flipped Learning modelining nazariy-metodologik asoslari

Flipped Learning modeli zamonaviy pedagogikaning konstruktivistik yondashuviga asoslanadi. Ushbu yondashuvga ko’ra, bilim tayyor holatda berilmaydi, balki o’quvchi tomonidan faol ravishda o’zlashtiriladi va qayta ishlanadi. Mazkur modelda o’qituvchi bilim beruvchi emas, balki ta’lim jarayonini tashkil etuvchi va yo’naltiruvchi subyekt sifatida namoyon bo’ladi.

Flipped Learning modelining asosiy mohiyati o’quv jarayonini ikki bosqichga ajratishdan iborat: birinchi bosqichda talaba nazariy bilimlarni mustaqil ravishda, asosan raqamli resurslar orqali o’zlashtiradi; ikkinchi bosqichda esa auditoriya mashg’ulotlari davomida olingan bilimlar mustahkamlanadi, tahlil qilinadi va amaliyotda qo’llaniladi. Bu esa o’quv jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, talabaning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Mazkur modelning metodologik asosini shuningdek, faol o’qitish, muammoli ta’lim va kollaborativ o’rganish yondashuvlari tashkil etadi. Bu yondashuvlar talabaning bilim olish jarayonidagi mustaqilligini oshirishga xizmat qiladi.

Mustaqil ta’lim faoliyatining didaktik imkoniyatlari va rivojlanish mexanizmlari

Mustaqil ta’lim – bu shaxsning o’z bilimlarini mustaqil ravishda egallashga qaratilgan ongli va maqsadli faoliyatidir. Flipped Learning modeli aynan shu faoliyatni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratadi.

Mustaqil ta’lim jarayonida talaba quyidagi bosqichlarni bosib o’tadi:

- o’quv maqsadini anglash va rejalashtirish;
- axborotni izlash va saralash;
- olingan bilimlarni tahlil qilish;
- o’z faoliyatini baholash va refleksiya qilish.

Bu jarayonlar talabaning metakognitiv ko’nikmalarini rivojlantiradi. Metakognitiv yondashuv esa ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi, chunki u talabaning o’z bilimini nazorat qilish va boshqarish imkonini beradi.

Bundan tashqari, mustaqil ta’lim talabaning mas’uliyatini oshiradi, o’ziga bo’lgan ishonchini mustahkamlaydi va uzluksiz ta’lim olishga tayyorlaydi.

Flipped Learning asosida mustaqil ta’limni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari

Flipped Learning modelini samarali joriy etish uchun quyidagi kompleks pedagogik shart-sharoitlarni ta’minlash zarur:

1. Raqamli ta’lim muhitini yaratish va rivojlantirish

Zamonaviy ta’lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o’rni beqiyosdir. LMS platformalar, video darslar, interaktiv resurslar talabaning mustaqil o’rganish jarayonini qo’llab-quvvatlaydi va uning samaradorligini oshiradi.

2. Talabalarda ichki motivatsiyani shakllantirish

Motivatsiya ta’lim jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Flipped Learning modelida talabaning mustaqil faoliyatga bo’lgan qiziqishini oshirish uchun muammoli vaziyatlar, real hayotiy misollar va interfaol topshiriqlardan foydalanish muhimdir.

3. Individual va differensial yondashuvni ta’minlash

Har bir talabaning bilim darajasi, qobiliyati va o’zlashtirish tezligi turlicha bo’lganligi sababli, ta’lim jarayonida individual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Flipped Learning modeli bu imkoniyatni kengaytiradi.

4. Interfaol va kollaborativ o’qitish metodlarini qo’llash

Auditoriya mashg’ulotlarida “aqliy hujum”, “klaster”, “debat”, rolly o’yinlar kabi metodlardan foydalanish talabalarining faol ishtirokini ta’minlaydi va bilimlarni chuqurroq o’zlashtirishga yordam beradi.

5. Teskari aloqani (feedback) samarali tashkil etish

Talabaning o’zlashtirish darajasini muntazam tahlil qilib borish va unga aniq tavsiyalar berish muhimdir. Bu jarayon talabaning xatolarini anglashiga va o’z ustida ishlashiga yordam beradi.

6. Ta’lim mazmunining amaliy yo’naltirilganligi

Nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog’lash ta’lim samaradorligini oshiradi. Amaliy topshiriqlar orqali talaba o’z bilimlarini mustahkamlaydi va ularni hayotda qo’llashni o’rganadi.

Flipped Learning modelini joriy etishning amaliy jihatlari va samaradorligi

Amaliy tajribalar shuni ko’rsatadiki, Flipped Learning modelini qo’llash natijasida:

- talabalarining darsdagi faolligi ortadi;
- mustaqil ishlash ko’nikmalari rivojlanadi;
- o’zlashtirish darajasi yaxshilanadi;
- ta’lim jarayoniga qiziqish kuchayadi.

Shuningdek, bu model o’qituvchiga har bir talaba bilan individual ishlash imkonini beradi. Natijada ta’lim jarayoni yanada samarali va samarador bo’ladi.

Amaliy tavsiyalar

Mikro-o’quv (microlearning) formatidan foydalanish;

Video kontentni didaktik jihatdan to’g’ri loyihalash;

Muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar berish;

Formativ baholash tizimini joriy etish;

Talabalar o’rtasida refleksiya faoliyatini tashkil etish.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Flipped Learning modeli talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etishning innovatsion mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu model orqali ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlari oshadi, talabalarning kognitiv faolligi kuchayadi hamda ularning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasi shakllanadi.

Shu bilan birga, modelning samaradorligi bevosita pedagogik shart-sharoitlarning puxta tashkil etilishiga bog'liq. Mazkur yondashuvni keng joriy etish zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xodjayev B., Saliyeva Z., Matkarimova N. Pedagogikaning pragmatik aspektlari. – Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni.
3. Oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi – 2030.
4. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq.
5. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri.
6. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom. – 2012.